

taris van het bestuur van de Stichting, dr. C.D. Laros, Sint Antonius Ziekenhuis, Postbus 16350, 3500 CJ Utrecht. Het verzoek dient vergezeld te gaan van publikaties, proefschrift enz. (in 5-voud), verschenen tussen 1 januari 1982 en 31

januari 1983. De aanmeldingstermijn sluit op 31 december 1983. Het te bekronen werkstuk dient ook in een of andere vorm in een Nederlandstalig, medisch tijdschrift te zijn of te worden gepubliceerd.

INGEZONDEN

(Buiten verantwoordelijkheid van de redactie; deze behoudt zich het recht voor de stukken te bekorten; stukken die langer zijn dan 1 kolom druks komen niet voor plaatsing in aanmerking)

Wegen der wetenschap

Enige jaren geleden verscheen van de hand van prof.dr. L.B.W. Jongkees in dit tijdschrift een artikel getiteld: „Zijn we op de goede weg?”¹ In het nr. van 18 december 1982 vinden we een artikel van collega Galjaard: „Van mensen naar moleculen . . . en terug?”² Er wordt daarmee ook een weg aangeduid die de geneeskunde gegaan is en verder zal kunnen gaan. Collega Galjaard bespreekt de problematiek der genetische structuren bij aangeboren afwijkingen. Er kwamen bij mij verschillende vragen boven, die ik hier ter tafel zou willen brengen.

Op pag. 2335 staat dat van bepaalde misvormingen bekend is dat ze op een specifieke chromosoomafwijking berusten. „Berusten” duidt op een oorzakelijk verband. Op pag. 2336 wordt gesproken over het verantwoordelijke moleculaire defect. Zijn de thans bekende genetische afwijkingen werkelijk de oorzaak van de aangeboren aandoeningen? In principe worden de vormen in de levende natuur dan verklaard door hun genetische structuur. Ik meen dat wij daardoor trachten een vorm door een vorm te verklaren, want de genetische structuur is een formule, een kleine vorm. Daarmee is het probleem van het ontstaan van vormen slechts verplaatst. Sommigen baart dit geen moeilijkheid. Deze „formules”, zegt men, zijn door toeval ontstaan en men wijst dan op chemische experimenten, zoals de synthetische bereiding van ureum door Wöhler in 1828, waardoor men zich distantieën kan van enig vormscheppend principe in de natuur. In onze tijd is het woord „scheppend wezen” in wetenschappelijk tijdschriften praktisch taboe geworden. Vormen tracht men te verklaren vanuit het kwantitatieve, het gebied van de moleculen.

Tot zover is het artikel van Galjaard een illustratie van de weg van mens naar molecule. Dit wordt treffend geïllustreerd op pag. 2337, waar de zin staat: „Geef mij uw cellen en ik zeg u wie u bent of hoe u zult worden”. Maar leert men de mens dan werkelijk kennen? Ik zou mij een andere zin kunnen denken: „Stuur mij uw foto en ik zeg u wie u bent of hoe u zult worden.” Hiermee rekenen o.a. huwelijksadvertenties. Ik meen inderdaad dat een foto meer onthult dan iemands celstructuur. Maar kunnen ook foto's niet bedriegen? Men zal iemand beter kunnen leren kennen door een gesprek met hem te hebben. „Laat mij een gesprek met u hebben en ik zeg u wie u bent . . .”, enz. Hiermee beantwoordt men gewoonlijk sollicitatiebrieven. Doch door een gesprek kan men zich vergissen. Veel dingen kunnen zich pas onthullen als men iemand jarenlang kent. Van de pianist-componist Eugène d'Albert is bekend dat hij 11 maal getrouwd was. Een vriend had hem eens gevraagd waarom hij altijd weer trouwde. Het antwoord was: „Alleen dan leer je een vrouw goed kennen.” Zo zou men een laatste zin op kunnen schrijven: „Trouw met mij en ik zal u zeggen . . .”, enz.

Men voelt dat, als wij ons steeds verder van de celstructuur verwijderen, wij in een gebied terecht komen waar een andere werkelijkheid ons tegemoet gaat treden, die van de

individualiteit. Gaan we daarmee niet weer van molecule naar mens?

Daarmee zijn we op ons begin teruggekomen. Het is waar dat deze weg van molecule naar mens moeilijk is (Galjaard). Het lijkt wel of we allemaal plat op de aarde liggen en moeizaam trachten weer op te staan.

LITERATUUR

¹ Jongkees LBW. Zijn wij op de goede weg? Ned Tijdschr Geneeskd 1977; 121:1345-6.

² Galjaard H. Van mensen naar moleculen . . . en terug? Ned Tijdschr Geneeskd 1982; 126: 2335-42.

Driebergen, maart 1983

L.F.C. MEES

Een patiënte met acute leververvetting in de zwangerschap

Het artikel van de collegae Lie-Kiauw e.a. noopt ons tot enige opmerkingen.¹

1. Het ziektebeeld van de acute leververvetting in de zwangerschap is veel minder scherp omschreven dan door de auteurs wordt gesuggereerd. Zij citeren Hatfield e.a.² die 80-85% maternale en perinatale sterfte aangeven. In dit artikel wordt echter een opstelling gegeven van de mortaliteit in diverse publikaties waaronder die van patholoog-anatomen, zoals Sheehan³, die de diagnose stelden bij obductie. Hoe vaak minder ernstige gevallen voorkomen is geheel onbekend.

2. Op grond van het bovenstaande is het allerm minst zeker dat het advies van de auteurs de zwangerschap te beëindigen zodra de diagnose ernstig overwogen wordt, juist is. „Ernstig overwogen van de diagnose” is een weinig exacte indicatie. In de praktijk zou dit advies ertoe kunnen leiden dat een zwangerschap wordt afgebroken zodra leverfunctiestoornissen worden waargenomen. Wanneer de auteurs dan suggereren dat daarmee het leven van vrouw en kind wordt gered, is de weg vrij voor polypragmasie met schijnresultaten.

3. De symptomatologie van de acute leververvetting, zoals in dit artikel beschreven, is verre van specifiek en moet de gedachten in de eerste plaats doen uitgaan naar de diagnose pre-eclampsie. Dit laatste ziektebeeld immers treedt doorgaans óók op in het 3e trimester, kan ook gepaard gaan met misselijkheid, braken en pijn in de bovenbuik, met ascites en oedeem, met activatie van de stolling en met lever- en nierfunctiestoornissen, terwijl de bloeddruk niet sterk verhoogd hoeft te zijn en de urine geen eiwit behoeft te bevatten.

Ook bij minder ernstige vormen van toxicose (diastolische druk 90-95 mmHg) werden door ons leverfunctiestoornissen waargenomen. Bij 203 vrouwen met een diastolische bloeddruk $\geq$ 100 in het 3e trimester van de zwangerschap werden SGOT en (of) SGPT in onze kliniek 50 keer (25%)

verhoogd gevonden. De leverfunctiestoornis bij toxicose is gecorreleerd met stollingsafwijkingen, wat operatief ingrijpen evenals leverbiopsie riskant kan maken.⁴ De patiënte die door Lie-Kiauw e.a. wordt beschreven had waarschijnlijk zwangerschapstoxicose (diastolische tensie maximaal 95 mmHg, haar tensie buiten de zwangerschap wordt helaas niet vermeld), leverfunctiestoornissen en stollingsstoornissen. Het postoperatieve beloop was ernstig gestoord o.m. door bloedingen. Wij hebben dat onder vergelijkbare omstandigheden verscheidene malen waargenomen. Bloedingen vormen bij deze patiënten een ernstige bedreiging, vandaar dat een leverbiopsie zeer gevaarlijk kan zijn.

4. De opmerkelijke waarneming van de auteurs is onzes inziens dat bij een patiënte met zwangerschapstoxicose, leverfunctiestoornissen en stollingsstoornissen (een gebruikelijke combinatie) een histologisch beeld van de lever wordt gezien zoals is beschreven bij patiënten overleden onder het beeld van de acute gele leveratrofie. Die waarneming is interessant omdat vragen worden opgeroepen omtrent het verband tussen de zg. acute gele leveratrofie en de klinische beelden beschreven bij toxicose. Conclusies en aanbevelingen betreffende de therapie zijn onzes inziens voorbarig en kunnen gevaarlijk zijn.

LITERATUUR

- 1 Lie-Kiauw IJA, Vliet ACM van, Roelofs HJA. Een patiënte met acute leververvetting in de zwangerschap. Ned Tijdschr Geneesk 1983; 127: 374-7.
- 2 Hatfield AK, Stein JH, Greenberger NJ, Abernethy RW, Ferris TF. Idiopathic acute fatty liver of pregnancy. Deaths from extrahepatic manifestations. Dig Dis Sci 1972; 17: 167-78.
- 3 Sheehan HL. The pathology of acute yellow atrophy and delayed chloroform poisoning. J. Obstet Gynaecol Br Cwlt 1940; 47: 49-62.
- 4 Weenink GH. Antithrombin III in oral contraceptive users and during hypertensive pregnancy. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam, 1983. Proefschrift.

Amsterdam, maart 1983

P.E. TREFFERS
M.E. SMORENBERG-SCHOORL
G.H. WEENINK

Gezien de klachten en de te ruime bloeddruk van patiënte overwoog de verloskundige terecht een pre-eclampsie. Bij nadere beschouwing tijdens opname in het ziekenhuis en na het verrichten van verder (laboratorium)onderzoek moest echter toch van die diagnose afgeweken worden. Zo was er steeds een diastolische bloeddruk van 90 mm kwik of lager, uitgezonderd tijdens de eerste 24 uur van opname toen ook een enkele keer 95 mmHg gemeten werd. Er waren bij haar oedemen noch proteïnurie. Op grond van deze feiten, de klachten van patiënte en het patroon van laboratoriumafwijkingen moest ernstig rekening gehouden worden met een acute leververvetting. Treffers e.a. vonden in een relatief gering percentage leverfunctiestoornis (blijkbaar gedeфи-

nierd als of een verhoging van SGOT, of een verhoging van SGPT, of een gecombineerde verhoging) bij zwangeren met een diastolische bloeddruk gelijk aan of groter dan 100 mm kwik. Dit lijkt niet een situatie vergelijkbaar aan die beschreven bij onze patiënte. Voorts is er geen enkel gegeven over het bilirubinegehalte bij deze zwangeren: bij onze patiënte stond de sterk progressieve en forse verhoging van het bilirubinegehalte duidelijk op de voorgrond. Voorts is de prognose van acute leververvetting volgens de geciteerde huidige literatuurgegevens nog steeds slecht.^{1,2}

Als Treffers e.a. stellen dat het niet bekend is hoe vaak minder ernstige gevallen van acute leververvetting voorkomt, hebben zij gelijk. Mogelijk hebben zij bij hun patiënten de kans ontlopen om daar meer diagnostische zekerheid over te krijgen.

Opgemerkt dient hierbij tevens te worden dat pre-eclampsie aanleiding kan geven tot gestoorde leverfunctie, doch eigenlijk alleen bij een ernstige toxicose.² Voorts toont een leverbiopsie in die omstandigheden een duidelijk ander beeld: geen afwijkingen of een beeld van bloedingen in leverparenchym en levercelnecrose. Ook kunnen er tekenen van trombose- en fibrineerslagen aanwezig zijn.² Dus geen beeld van o.a. fijnvacuolaire veranderingen in levercelcytoplasma. Deze verschillen in histologie leggen er nogmaals de nadruk op dat de leverbiopsie een duidelijke steun is bij de door ons aangevoerde diagnose. Acute leververvetting is vooral een histologische diagnose.³

De angst voor leverbiopsie is in eerste instantie invoelbaar, doch bij nadere beschouwing zal toch toegegeven moeten worden dat een wond van een sectio veel groter is, met alle risico's van dien, dan het kleine wondje van een (à vue genomen) leverbiopsie. De indicatie voor het verrichten van sectio caesarea op maternale indicatie is onder de genoemde diagnose terecht en er wordt verwezen naar de Nederlandse publikatie in 1978 van Van der Vegt e.a.³ Een recent voorbeeld dat te lang wachten met sectio gevaarlijk c.q. fataal is, is beschreven in 1981.¹ Uiteraard is ernstig verstoorde stolling zowel voor een sectio als voor een leverbiopsie een contra-indicatie.

Bij de door ons beschreven patiënte was er inderdaad sprake van een interessant ziektebeeld. De schijndiagnose en schijnverbanden voorgesteld door Treffers e.a. zijn naar alle schijn gevaarlijk.

LITERATUUR

- 1 Case records. New Engl J Med 1981; 304: 216-24.
- 2 Steven MM. Gut 1981; 22: 592-614.
- 3 Vegt SGL van der, Snel P, Brandt K-H, et al. Neth J Med 1978; 21: 61-6.

Dordrecht, maart 1983

I.J.A. LIE-KIAUW
A.C.M. VAN VLIET
H.J.M. ROELOFS

BERICHTEN

Buitenland

DUITSLAND (DDR)

Astma en rhinitis door visvoer (Daphnia). - Bij het opnemen van de anamnese van allergische patiënten zal men meestal niet vragen naar het bezit van een aquarium. Uit een onderzoek van 611 patiënten van de Zentralklinik

für Herz- und Lungenkrankheiten in Bad Berka (DDR) bleek dat van 41 patiënten die een aquarium bezaten er 28 een positieve huidreactie op een daphnia-extract toonden (Z Erkr Atmungsorgane 1982; 158: 319-21, vlg. ref. Dtsch Arzteblatt 1983; 80: 36). Bij alle patiënten bestond er verband tussen hun klachten over astma en rhinitis en het voeren van de siervissen. Door het nalaten van deze toediening hielden de klachten meteen op.